

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

Cu titlul de manuscris
C.Z.U: 373.5.091:821.135.1.09(043.2)

CIOBÎCĂ PAULA TAMARA

**RECEPTAREA TEXTELOR LITERARE DE CĂTRE LICEENI
ÎN CONTEXTUL TEHNOLOGIILOR DE ÎNVĂȚARE VIZIBILĂ**

532.02. Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ

**REZUMATUL
tezei de doctor în Științe ale Educației**

CHIȘINĂU, 2026

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

1. **BOROZAN Maia**, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, **președintele comisiei**, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău
2. **MARIN Mariana**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar **conducător de doctorat**, Universitatea de Stat din Moldova
3. **ȘCHIOPU Constantin**, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, **referent oficial**, Academia de Muzică, Teatru și Arte din Chișinău
4. **SADOVEI Larisa**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, **referent oficial**, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău
5. **CLIPA Otilia**, doctor habilitat în științe ale educației, profesor universitar, **referent oficial**, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România

Susținerea va avea loc la **5 iunie 2026, ora 13.00**, în cadrul Universității Pedagogice de Stat „I. Creangă”, blocul de studii nr. 2, Sala Senatului, str. I. Creangă 1, MD-2069.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate pe pagina web a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 5 mai 2026.

Președintele comisiei:

**BOROZAN Maia, doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar**

Conducător științific:

**MARIN Mariana, doctor în pedagogie,
conferențiar universitar**

Autoare:

CIOBÎCĂ Paula Tamara

© Ciobîcă Paula Tamara., 2026

CUPRINS

Reperle conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei.....	10
Concluzii generale și recomandări	27
Bibliografie	31
Lista publicațiilor autoarei la tema tezei	33
Adnotare (română și engleză).....	35

LISTA ABREVIERILOR

Limba română

ELA - educația literar–artistică

RTL - receptarea textelor literare

TIV- tehnologii de învățare vizibilă

Limba engleză

LAE - literary–artistic education

RTL - reception of literary texts

VLT- visible learning technologies

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare sunt determinate de necesitatea îmbunătățirii procesului educațional în contextul transformărilor actuale din sistemul de învățământ, la nivelul de concepere, proiectare și realizare a educației literar-artistice prin receptarea textului literar în învățământul liceal. Actualitatea este confirmată prin schimbarea de paradigmă cu privire la conceperea, proiectarea și realizarea educației literar-artistice pentru formarea vorbitorului cult de limba română [21]. În sens epistemologic, Th. Kuhn, a utilizat termenul de paradigmă din perspectiva evoluției dialectice a conceptelor de referință, în general, în domeniul ELA [26]. Prin urmare, în România și în Republica Moldova schimbarea de paradigmă a fost necesară pentru că în această zonă s-a conturat o situație de criză, a cărei rezolvare a reclamat identificarea unei soluții eficiente de tratare a problemelor de educație literar-artistică. Așa cum subliniază M. Hadârcă, demersul explicativ și interpretativ al cercetărilor din ultimul deceniu referitoare la ELA este orientat spre formarea cititorului elevat de literatură, importanță pe care curriculumul, ghidurile metodologice și manualele școlare actuale doar o schițează, abordarea revenind profesorului [21].

Importanța temei cercetate se configurează în contextul transformărilor rapide din sistemul educațional contemporan, care accentuează necesitatea competențelor digitale și învățarea centrată pe elev. Motivele amplificării importanței receptării textelor literare de către liceeni se referă la: (a) schimbarea profilului elevului de liceu, adolescenții fiind „nativi digitali”, obișnuiți să interacționeze cu informația în mod vizual, rapid și interactiv, metodele tradiționale de predare a literaturii riscând să devină ineficiente dacă nu se adaptează stilurilor moderne de învățare; (b) necesitatea unei receptări profunde a textului literar, literatura fiind un domeniu ce trebuie să dezvolte gândirea critică, empatia și capacitatea de interpretare, învățarea vizibilă accentuând calitatea feedbackului, a autoevaluării și claritatea scopurilor oferind instrumente utile pentru o receptare activă și conștientă a textului; (c) digitalizarea educației din perioada pandemiei COVID-19 a determinat integrarea tehnologiei în procesul educativ care nu mai este opțională, a impus adaptarea conținuturilor și metodelor de predare a literaturii la noile realități digitale [3].

Oportunitatea studierii temei rezultă din abordarea inovatoare a procesului de receptare a literaturii, oferind strategii ce sprijină învățarea activă, vizibilă și conștientă, valorificarea lor prin tehnologii educaționale care pot transforma sala de clasă într-un spațiu interactiv și reflexiv; din formarea unor

critici și implicați prin aplicarea principiilor învățării vizibile (stabilirea clară a obiectivelor, evidențierea progresului, evaluarea metacognitivă), elevii dezvoltă abilități de lectură analitică și interpretativă, esențiale pentru formarea gândirii critice; din cerințele actuale ale curriculumului național, care promovează competențele transversale, utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor și adaptarea metodelor de predare la particularitățile de învățare ale elevilor. Abordarea științifică a problematicii receptării textelor literare prin tehnologii de învățare vizibilă oferă o perspectivă inovatoare, contribuind la îmbunătățirea calității actului educațional, a receptării textelor literare în învățământul liceal.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare. Educația literar-artistică la nivel liceal se confruntă cu provocarea integrării tehnologiilor de învățare vizibilă în procesul de receptare a textelor literare. Studiile internaționale și naționale arată că elevii întâmpină dificultăți în înțelegerea profundă a textelor literare, iar competențele lor de interpretare și evaluare critică rămân insuficient dezvoltate. Această situație generează o necesitate clară de cercetare axată pe identificarea factorilor care influențează receptarea textelor literare, precum și a metodologiilor didactice inovatoare care pot sprijini dezvoltarea competențelor literare și lectorale ale elevilor.

În plan internațional, problema receptării textelor literare de către liceeni prin tehnologii de învățare vizibilă a fost abordată în studii relevante, semnate de autorii Melor Md Yunus, Hadi Salehi, Dexter Sigan Anak John (2013, Malaezia) care promovează animațiile video ca metodologii vizuale adaptate elevilor, studiază percepțiile profesorilor asupra utilizării acestor tipuri de materiale vizuale pentru lecturarea textelor literare în liceu, constatând impact pozitiv asupra interesului și motivației elevilor. Din această perspectivă, studiile recente dezvăluie specificul educației literar-artistice în liceu, relevante pentru receptarea literară prin tehnologii vizibile. Cercetătorii John Hattie (2023), C. Petersen (2024) și T. Boulhrir (2025) susțin că învățarea vizibilă este un model centrat pe impactul măsurabil al predării, cu feedback continuu, unde elevul și profesorul sunt implicați activ în procesul de evaluare și ajustare a învățării, iar tehnologiile de învățare vizibilă oferă vizibilitate progresului și implică elevii.

În Republica Moldova și România, în cadrul cercetărilor privind interpretarea textelor literare în contextul educației literar-artistice, s-au conturat repere teoretice fundamentale. Cercetători precum Paul Cornea [14], Vlad Pâslaru [34,35], Constantin Șchiopu [39,40,41], Maria Hadîrcă [21], Viorica Goraș-

Postică [20], Maia Borozan [3, 13], Mariana Marin [29,30], Larisa Sadovei [38] Silvia Golubițchi [19] au analizat modul în care elevii percep și interpretează operele literare, evidențiind complexitatea procesului de receptare. contribuții semnificative la edificarea paradigmei ELA le aduce Vlad Pâslaru. Autorul fundamentează o nouă paradigmă a educației literar-artistice, orientată spre formarea cititorului elevat de literatură. În această perspectivă, elevul, atât în ipostaza de producător de mesaje orale și scrise, cât și în cea de cititor, este recunoscut ca subiect activ al limbii și al vorbirii, al operei literare și al propriei formări comunicativ-lingvistice, literar-artistice și culturale. [34]. Studiile privind conținuturile învățământului și curriculumul școlar (Mariana Marin [30], Otilia Clipa [10], Vlad Pâslaru [34]), Ion Ovidiu Pânișoară [33]) au arătat cum structura programelor școlare influențează dezvoltarea competențelor literare ale elevilor.

Tema tezei se aliniază astfel cu preocupările internaționale și naționale privind inovarea procesului de predare-învățare.

Problema științifică se desprinde în contextul educației literar-artistice a liceenilor și orientează investigația spre explorarea raportului dintre variabilele legate de receptarea textului literar de către elevul de liceu (structurate în dimensiuni cognitivă, afectivă, axiologică și metacognitivă) și variabilele didactice (tehnologiile de învățare vizibilă ca intervenții pedagogice structurate), pe de altă parte. Preocuparea noastră științifică în cercetare vizează formularea unor răspunsuri fondate științific la următoarele întrebări: Din perspectivă axiologică, care sunt valorile receptării de către liceeni prin învățarea vizibilă, în contextul educației literar-artistice? Care sunt reperele teoretico-metodologice de valorificare pedagogică a TIV pentru facilitarea RTL de către liceeni? În ce mod TIV contribuie la dezvoltarea competenței de RTL a elevilor de liceu?

Obiectul cercetării îl constituie procesul de receptare a textelor literare prin valorificarea tehnologiilor de învățare vizibilă în liceu.

Scopul cercetării constă în conceperea, fundamentarea teoretică și validarea experimentală a Metodologiei de educație literar-artistice prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni.

Obiectivele cercetării:

1. determinarea reperelor teoretice privind receptarea textului literar;
2. configurarea dimensiunilor receptării textului literar în procesul de educație literar-artistice;
3. examinarea prevederilor curriculare și a modului de valorificare a învățării vizibile în receptarea textelor literare;

4. conceperea indicatorilor și a descriptorilor receptării textului literar de către liceeni prin tehnologii de învățare vizibilă;
5. elaborarea, implementarea și validarea experimentală a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*.

Ipoteza cercetării: ELA pentru RTL de către liceeni prin TIV va fi eficientă în condițiile determinării reperelor teoretice privind RTL în contextul ELA, elaborării indicatorilor și a descriptorilor RTL de către liceeni, elaborării și validării experimentale a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*.

Metodologia cercetării științifice a inclus trei etape principale: analiza teoretică a literaturii de specialitate și elaborarea cadrului conceptual, proiectarea și aplicarea instrumentelor de cercetare (chestionare, teste, proiecte, studii de caz, observații), analiza datelor, interpretarea rezultatelor, formularea recomandărilor pedagogice. Suportul teoretico-metodologic al cercetării îl constituie teoria educației literar-artistice, elaborată și fondată științific de Vlad Pâslaru [34,35] și teoria învățării vizibile dezvoltată de John Hattie [22,23,24]. Metodologic, cercetarea se bazează pe o abordare mixtă, integrând metode cantitative și calitative, în vederea obținerii unei imagini complexe asupra procesului de RTL. Sinteză și justificarea metodelor de cercetare. În cercetare s-a utilizat o metodologie mixtă, combinând abordări cantitative și calitative. S-au aplicat chestionare pentru evaluarea atitudinii și implicării elevilor, teste de performanță pentru aprecierea competențelor literare și lectorale, studii de caz, proiecte, observații directe ale activităților de clasă. În lucrarea de față, în cercetare am folosit metode pentru identificarea problemei (conversația, chestionarul, documentarea științifică, metoda comparativă), metode pentru acumularea progresivă a informațiilor (testul, observația, analiza, convorbirea, interviul), metode de verificare a ipotezei (experimentul pedagogic), metode de interpretare cantitativă și calitativă, metode pentru finalizarea cercetării (scala de autoevaluare, prelucrarea matematică a datelor experimentale).

Noutatea și originalitatea științifică rezultă din identificarea, configurarea dimensiunilor receptării textului literar în procesul de educație literar-artistică, elaborarea indicatorilor și a descriptorilor receptării textelor literare de către liceeni prin tehnologii de învățare vizibilă, adaptate specificului literaturii ca disciplină artistică, integrarea teoretică și metodologică a TIV în procesul de ELA pentru RTL, ceea ce contribuie la edificarea unui cadru inovator

pentru dezvoltarea competențelor de lectură și de interpretare artistică a liceenilor, corelarea analitică a prevederilor curriculare cu potențialul pedagogic al tehnologiilor de învățare vizibilă, proiectarea și validarea experimentală a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*, care presupune producerea unor cunoștințe științifice privind teoria și metodologia educației literar-artistice pentru receptarea activă, reflexivă și conștientă a textelor literare de către liceeni prin explorarea unor tehnologii inovatoare de învățare vizibilă cu ajutorul instrumentelor digitale moderne.

Rezultatele obținute ce contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante în cercetare constau în fundamentarea teoretică și metodologică a procesului de receptare a textelor literare de către elevii de liceu, în cadrul educației literar-artistice, elaborarea unui sistem de indicatori și descriptori ai receptării textelor literare, precum și la conceperea, elaborarea și validarea experimentală a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*, configurată ca model pedagogic aplicabil în învățământul liceal. Elevii din grupul experimental, care au parcurs textele literare folosind TIV au demonstrat niveluri superioare de înțelegere și interpretare a textelor, implicare activă, motivație sporită și capacitate de reflecție critică. Testarea instrumentelor dezvoltate a confirmat validitatea și aplicabilitatea în context școlar. Aplicarea și validarea acestei metodologii au evidențiat faptul că integrarea TIV determină dezvoltarea competenței de receptare a textelor literare, amplificarea implicării active și a motivației pentru lectură, dezvoltarea reflecției critice, a empatiei literare, a capacității de argumentare coerentă și a autoreglării procesului de lectură. Rezultatele experimentale au relevat diferențe semnificative între grupul experimental și grupul de control la nivel cognitiv, afectiv, axiologic și metacognitiv, fapt care confirmă eficiența intervenției pedagogice propuse.

Semnificația teoretică a cercetării derivă din stabilirea fundamentelor teoretice privind receptarea textelor literare în contextul educației literar-artistice, descrierea unui cadru validat științific pentru dezvoltarea competențelor de receptare activă, critică și creativă a textelor literare, cu accent pe implicarea reflexivă a elevilor și pe monitorizarea progresului acestuia, interpretarea prevederilor curriculare și a modalităților de aplicare și utilizare a tehnologiilor de învățare vizibilă în procesul de receptare a textelor literare, interpretarea impactului evaluării în baza indicatorilor și a descriptorilor receptării textelor

literare de către liceeni prin tehnologii de învățare vizibilă, care generează alternativă viabilă și eficientă practicilor didactice tradiționale, cu aplicabilitate în învățământul liceal, aduce un plus de valoare științifică și practică în actualizarea strategiilor de predare-învățare-evaluare a literaturii și creează premise teoretice pentru valorificarea rezultatelor cercetării în elaborarea de ghiduri metodice, programe opționale sau resurse educaționale deschise, sprijinind astfel inovarea educației literar-artistice în învățământul liceal.

Valoarea praxiologică a cercetării este confirmată de studiul experimental al specificului receptării textelor literare în învățământul liceal, crearea unor repere operaționale pentru integrarea învățării vizibile în cadrul orelor de literatură, oferind exemple concrete de tehnologii de învățare vizibilă, aplicabile în practica didactică, elaborarea și validarea experimentală a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*, care poate fi utilizată de cadrele didactice din învățământul liceal pentru a optimiza procesul de receptare a textelor literare și contribuția la dezvoltarea formării continue a cadrelor didactice, prin oferirea de soluții didactice moderne fondate teoretic și validate experimental. Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul unui experiment pedagogic desfășurat în perioada septembrie 2023 - mai 2025, la Colegiul „Andronic Motrescu” din Rădăuți, România, și la Liceul Teoretic „Pro Succes” din Chișinău, Republica Moldova. Studiul a implicat un eșantion experimental format din 167 de elevi din clasele a IX-a și a XI-a și 93 de profesori din 7 licee și colegii din România și Republica Moldova.

Aprobarea rezultatelor investigației a fost realizată prin comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale, publicații în reviste de profil, autorizarea la M.E.C. a cursului de formare *Integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă în receptarea textului literar* la Ministerul Educației și Cercetării, publicarea ghidului pentru profesori *Abordarea textului literar prin tehnici de învățare vizibilă. Ghid metodologic pentru profesori*, prezentarea rezultatelor în cadrul activităților de cerc pedagogic de la nivelul județului Suceava.

Publicațiile la tema tezei includ 18 lucrări științifice între care: 6 articole publicate în reviste științifice, 6 articole în lucrările conferințelor și congreselor internaționale, 6 articole publicate în culegeri ale conferințelor științifice naționale cu participare internațională.

Volumul și structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie și anexe.

Concepte-cheie: educația literar-artistică (ELA), receptarea textului literar (RTL), învățarea vizibilă (Visible Learning), tehnologii de învățare vizibilă (TIV), dimensiunile receptării textului literar, competența literară.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea prezintă argumente științifice privind actualitatea temei și importanța problemei de cercetare, descrierea situației în domeniul de cercetare prin relevarea celor mai semnificative cercetări și autori de referință, elucidarea condițiilor sociale ce generează problema investigației, scopul și obiectivele cercetării, metodologia de cercetare, implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării, volumul și structura tezei.

Educația literar-artistică contemporană se află într-un proces continuu de adaptare la cerințele societății informaționale și la nevoia de formare a unor structuri complexe de înțelegere la elevii de liceu. În acest context, teza pornește de la premisa că integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă sprijină elevii în construirea unor reprezentări multidimensionale ale textului literar: cognitive (legate de sens și structură), afective (legate de trăire și empatie), axiologice (legate de valori și judecăți) și metacognitive (legate de conștientizarea propriului proces de lectură).

Oportunitatea studierii temei derivă din abordarea inovatoare a procesului de receptare a literaturii, care propune strategii orientate spre învățare activă, vizibilă și conștientă, valorificate prin tehnologii educaționale capabile să transforme sala de clasă într-un spațiu interactiv și reflexiv. Prin aplicarea principiilor învățării vizibile se susține formarea unor cititori critici și implicați, elevii dezvoltând competențe de lectură analitică și interpretativă, esențiale pentru gândirea critică.

Capitolul 1. *Repere teoretice privind receptarea textelor literare în contextul educației literar-artistice* explorează fundamentele teoretice ale receptării textelor literare, cu accent pe integrarea dimensiunilor cognitive, afective și sociale în procesul de învățare. Literatura de specialitate evidențiază că textul literar nu reprezintă doar un obiect de lectură, ci un mediu complex de stimulare a gândirii critice, a empatiei și a reflecției estetice.

Bruner subliniază rolul textului în formarea culturii și a înțelegerii narative, argumentând că experiențele literare facilitează construirea semnificațiilor [4]. Flavell accentuează importanța metacogniției, demonstrând că elevii care conștientizează procesul propriu de înțelegere pot interpreta mai

eficient semnificațiile complexe ale textelor [16]. Fisher completează perspectiva prin analiza multiplelor niveluri de sens ale textului literar, evidențind importanța interpretării contextuale și a receptării implicite [15]. În plan afectiv, Nussbaum subliniază că empatia și implicarea emoțională sunt componente esențiale ale lecturii critice, facilitând interiorizarea valorilor și mesajelor literare [27]. În sens epistemologic, Th. Kuhn, a utilizat termenul de paradigmă din perspectiva evoluției dialectice a conceptelor de referință în domeniul ELA [26].

În România și în Republica Moldova schimbarea de paradigmă a fost necesară pentru că în această zonă s-a conturat o situație de criză, a cărei rezolvare a reclamat identificarea unei soluții eficiente de tratare a problemelor de educație literar-artistică.

Importanța temei cercetate se configurează în contextul transformărilor rapide din sistemul educațional contemporan, care accentuează necesitatea competențelor digitale, învățarea centrată pe elev și utilizarea tehnologiilor de învățare vizibilă (*Visible Learning* – termen lansat de John Hattie în 2009), devenind esențială pentru a adapta procesul didactic la nevoile generațiilor de elevi.

Tema cercetării prezintă relevanță atât la nivel național, cât și internațional, întrucât literatura de specialitate evidențiază insuficiența studiilor care corelează metodele tradiționale de predare a literaturii cu utilizarea tehnologiilor digitale. În același timp, direcțiile pedagogice actuale accentuează necesitatea implicării active a elevului, a dezvoltării empatiei, gândirii critice și reflecției, dimensiuni dificil de valorificat în absența unor instrumente didactice inovatoare [21].

Motivele amplificării importanței receptării textelor literare de către liceeni: schimbarea profilului elevului de liceu, adolescenții fiind „nativi digitali”, obișnuși să interacționeze cu informația în mod vizual, rapid și interactiv, metodele tradiționale de predare a literaturii riscând să devină ineficiente dacă nu se adaptează stilurilor moderne de învățare; necesitatea unei receptări profunde a textului literar, literatura fiind un domeniu ce trebuie să dezvolte gândirea critică, empatia și capacitatea de interpretare, învățarea vizibilă accentuând calitatea feedbackului, a autoevaluării și claritatea scopurilor, oferind instrumente utile pentru o receptare activă și conștientă a textului; digitalizarea educației din perioada pandemiei COVID-19 a determinat integrarea tehnologiei în procesul educativ, care nu mai este opțională, a impus adaptarea conținuturilor și metodelor de predare a literaturii la noile realități digitale [6].

În ceea ce privește dimensiunile receptării, studiile arată că acestea sunt interdependente și trebuie abordate integrat. Dimensiunea cognitivă presupune identificarea structurii narative, a figurilor de stil și a intenției autorului, iar dimensiunea afectivă implică răspunsul emoțional la text. Dimensiunea metacognitivă constă în conștientizarea propriului proces de înțelegere, iar cea socială se referă la interacțiunea elevilor în discuțiile și dezbaterile literare. Observațiile și cercetările recente indică faptul că metodele tradiționale, bazate exclusiv pe lecția frontală, nu reușesc să stimuleze echilibrat aceste dimensiuni, ceea ce justifică integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă [26].

Lucrarea analizează factorii stimulativi ai receptării textelor literare: factori didactici: metodele interactive, scenariile de lucru colaborativ și activitățile vizuale; factori individuali, care țin de motivația și competențele elevilor; factori contextuali, precum mediul școlar și resursele tehnologice disponibile. Integrarea tehnologiilor digitale permite stimularea simultană a tuturor acestor factori, favorizând o receptare mai activă și mai profundă a textelor literare. Studiile empirice indicate în literatură confirmă că activitățile interactive și digitale determină o mai bună retenție a informațiilor, o implicare afectivă crescută și dezvoltarea capacității de analiză critică a elevilor [1].

Din perspectivă metodologică, contribuțiile teoretice ale lui Paul Cornea oferă repere esențiale pentru organizarea activităților de lectură interpretativă, facilitând trecerea de la receptarea pasivă la implicarea activă a elevului în construcția sensului. Aceste instrumente contribuie la dezvoltarea competențelor de analiză, interpretare și argumentare, necesare pentru formarea unui cititor autonom [14].

În completarea acestor perspective, modelul pedagogic al lui John Hattie privind învățarea vizibilă (visible learning) aduce o contribuție importantă la înțelegerea eficienței procesului educațional. Învățarea devine eficientă atunci când este explicită, monitorizată și susținută prin feedback continuu, atât din partea profesorului, cât și prin autoevaluarea elevului [22]. Aplicarea acestui model în receptarea textului literar determină conștientizarea de către elev a propriilor strategii de lectură și interpretare, transformând procesul de învățare într-un demers reflexiv și autoreglator.

Practic, actul didactic nu mai e „predare și memorare”, ci devine astfel un proces activ, transparent și monitorizabil, unde elevii înțeleg ce învață și de ce, observă cum învață, primesc feedback imediat, participă activ la crearea și interpretarea textelor literare și își pot urmări progresul în mod vizibil. Lectura

devine un proces vizibil, în care progresul interpretativ poate fi observat, analizat și optimizat în mod constant. Feedbackul capătă un rol central în dezvoltarea competențelor literare, contribuind la trecerea de la înțelegerea intuitivă a textului la interpretarea argumentată și conștientă. În acest mod, elevul este transformat din receptor pasiv într-un participant activ la construcția sensului, capabil să își regleze propriile mecanisme de învățare. [30], orientat către statutul de cititor autonom, reflexiv și empatic, capabil să valorifice complexitatea semnificațiilor textului literar și să integreze experiența lecturii în propriul orizont cultural și existențial.

Capitolul 1 evidențiază caracterul multidimensional al receptării textelor literare, subliniind rolul învățării vizibile în acest proces dinamic și integrat de interpretare personalizată, prin care cititorul construiește semnificații și realizează înțelegerea structurii și conținutului textului (dimensiunea cognitivă), trăiește experiențe estetice și emoționale și dezvoltă empatie față de universul ficțional (dimensiunea afectivă), valorifică și interiorizează valori morale, estetice și culturale (dimensiunea axiologică), precum și reflectează asupra propriului proces de lectură, prin autoevaluare și autoreglare a strategiilor de înțelegere (dimensiunea metacognitivă), în raport cu propriul context de lectură. Rezultatele teoretice fundamentale furnizează baza pentru elaborarea metodologiei de cercetare empirică și pentru proiectarea activităților formative orientate spre maximizarea implicării și receptării critice [31].

Cercetarea evidențiază necesitatea integrării în practică a tehnologiilor de învățare vizibilă - sisteme didactice care fac vizibile procesele de receptare a textului literar, prin exprimarea și reflecția asupra modului în care elevii construiesc sensuri, trăiri și valori în actul lecturii.

Capitolul 2. Cadrul metodologic de explorare a textului literar prin tehnologii de învățare vizibilă a avut ca scop fundamentarea teoretico-metodologică a explorării textului literar prin tehnologii de învățare vizibilă în învățământul liceal. Analiza a combinat perspective teoretice privind receptarea textului literar de către elevi și intervenția didactică proprie, cu accent pe procesele cognitive, afective și metacognitive implicate în interpretare. De asemenea, descrie specificul receptării literare la liceeni și prezintă contextul teoretic și metodologic al intervenției didactice. Particularitățile adolescenței (afirmarea identității personale și sociale, precum și sensibilitatea accentuată față de dimensiunile emoționale și morale ale experienței umane) modelează în mod semnificativ felul în care liceenii se raportează la textele literare.

Tablelul 1 Profilul liceanului cititor (particularități ale receptării textului literar)

Caracteristică	Implicații în lectură	Strategii didactice
Capacitate de operare simbolică	Înțeleg metafore, simboluri și aluzii	Analiză de text, interpretări individuale și de grup
Sensibilitate la teme existențiale	Reacționează la dileme morale	Discuții ghidate, proiecte creative
Nevoia de autonomie intelectuală	Preferă să exploreze textul independent	Activități de lectură autoghidată
Dificultăți de monitorizare a înțelegerii	Interpretări incomplete sau superficiale	Jurnale, hărți conceptuale, reflecții ghidate

Curriculumul la treapta liceală pentru Limba și literatura română pune accent pe dezvoltarea receptării literare ca proces activ și reflexiv, în care elevul nu doar citește, ci interpretează, argumentează și evaluează semnificațiile textului în raport cu valorile personale și sociale [18]. Competențele de receptare a textului literar la liceu vizează capacitatea elevilor de a înțelege, interpreta, argumenta și valoriza textul literar, precum și de a reflecta asupra propriului proces de lectură, prin activarea integrată a dimensiunilor cognitivă, afectivă, axiologică și metacognitivă.

Tablelul 2. Corelarea indicatorilor cu obiectivele, metodele didactice și evaluarea

Indicatori ai variabilelor	Obiectiv specific	Metodă didactică	Evaluare
Interpretarea textului	Identificarea temelor și simbolurilor	analiză de text, discuții ghidate	ieste de interpretare, eseuri
Argumentarea propriei opinii	Formularea de raționamente și justificări	dezbateri, proiecte creative	eseuri, prezentări orale
Reflectarea asupra valorilor	Evaluarea dilemelor morale	dezbateri, studii de caz	fișe de reflecție, interviuri
Empatia literară	Identificarea cu personaje și situații	jurnale emoționale, transpuneri creative	jurnale, portofolii
Autoreglarea lecturii	Monitorizarea înțelegerii și a strategiilor	jurnale metacognitive, hărți conceptuale	observație și autorefecție

Pentru a urmări evoluția competențelor elevilor pe clasele IX–XII, am realizat tabele comparative care să asocieze competențele curriculare de indicatorii de progres și activitățile practice. Indicatorii de progres permit evaluarea evoluției elevilor pe toate dimensiunile competențelor. Implementarea prevederilor curriculare pentru receptarea textelor literare oferă: coerență și progresivitate, integrarea dimensiunilor învățării: cognitivă, afectivă, axiologică, metacognitivă, flexibilitate și adaptabilitate, autonomie și gândire critică, interdisciplinaritate.

Tabelul 3 Receptarea textului literar: dimensiuni, activități, indicatori de progres și evaluare (clasele a IX-a și a XII-a)

Clasa	Dimensiunile receptării textului literar	Activități	Indicatori de progres	Evaluare
a IX-a	Cognitivă: identificarea temelor și conflictelor Afectivă: reacție emoțională Axiologică: judecată morală Metacognitivă: monitorizare strategie	Analiză de text jurnal de lectură discuții ghidate	recunoașterea simbolurilor și a conflictelor exprimarea emoțiilor proprii	Test de interpretare, fișă de observație, portofoliu
a X-a	Cognitivă: relații cauzale Afectivă: implicare emoțională Axiologică: argumentare morală Metacognitivă: ajustarea strategiilor	Hărți conceptuale eseuri argumentative discuții	dezvoltarea interpretării complexe argumentare susținută	Eseu, portofoliu, observație profesor
a XI-a	Cognitivă: analiză comparativă Afectivă: empatie literară Axiologică: reflecție critică Metacognitivă: autoreglare	Eseuri comparative dramatizări proiecte grup	compararea temelor și exprimarea empatiei reflecție etică	Eseu comparativ, portofoliu, prezentare
a XII-a	Cognitivă: sinteză și interpretare originală Afectivă: implicare creativă Axiologică: judecată autonomă Metacognitivă: autoreglare complexă	Proiecte literare integrate portofolii digitale prezentări multimedia	autonomie în interpretare; proiecte creative reflecții axiologice	Portofoliu final, prezentare, evaluare profesor

Tabelul 4 Sistem de indicatori pentru evaluarea progresului în receptarea literară

DIMENSIUNE	INDICATORI	METODĂ DE MĂSURARE
Cognitivă	Identificarea simbolurilor și temelor; analiza relațiilor dintre personaje	Test de interpretare, eseu, hartă conceptuală
Afectivă	Capacitatea de a exprima reacții emoționale și empatie	Jurnal de lectură, dramatizare, portofoliu
Axiologică	Formarea judecății morale și evaluarea dilemelor etice	Dezbateri, studiu de caz, eseu argumentativ
Metacognitivă	Monitorizarea și ajustarea strategiilor de lectură; autoreglare	Rutine vizibile, portofoliu, autoevaluare

Prin analiza literaturii de specialitate, s-a confirmat că tehnologiile de învățare vizibilă facilitează vizibilizarea proceselor cognitive și metacognitive, dezvoltarea gândirii critice și autonome, îmbunătățirea capacității de argumentare și interpretare literară, integrarea dimensiunii afective în experiența de lectură: Think Aloud (verbalizarea gândirii pentru a facilita autoreglarea și aprofundarea

proceselor cognitive), rutine de gândire vizibilă (structuri clare pentru organizarea observațiilor și inferențelor, pentru a sprijini gândirea analitică și reflexivă), hărți conceptuale (mijloace vizuale pentru a organiza și conecta concepte cheie din textul literar, facilitând o înțelegere sistemică a acestuia), jurnal metacognitiv (auto-reflecție asupra proceselor de învățare, sprijinind dezvoltarea gândirii autonome), discuția ghidată (modalitate de promovare a gândirii critice prin interacțiune și problematizare a tematicii literare), reflecția post-lectură (integrarea înțelegerii literare în mod personal, stimulând transferul experienței).

Tehnologiile de învățare vizibilă, aplicate în educația literar-artistică, le considerăm ca ansambluri integrate de strategii, metode și instrumente prin care procesul de receptare a textului literar este exteriorizat, monitorizat și reflectat, facilitând construirea și exprimarea reprezentărilor cognitive, afective, axiologice și metacognitive ale elevilor și transformând lectura într-un demers activ, conștient și autoreglat.

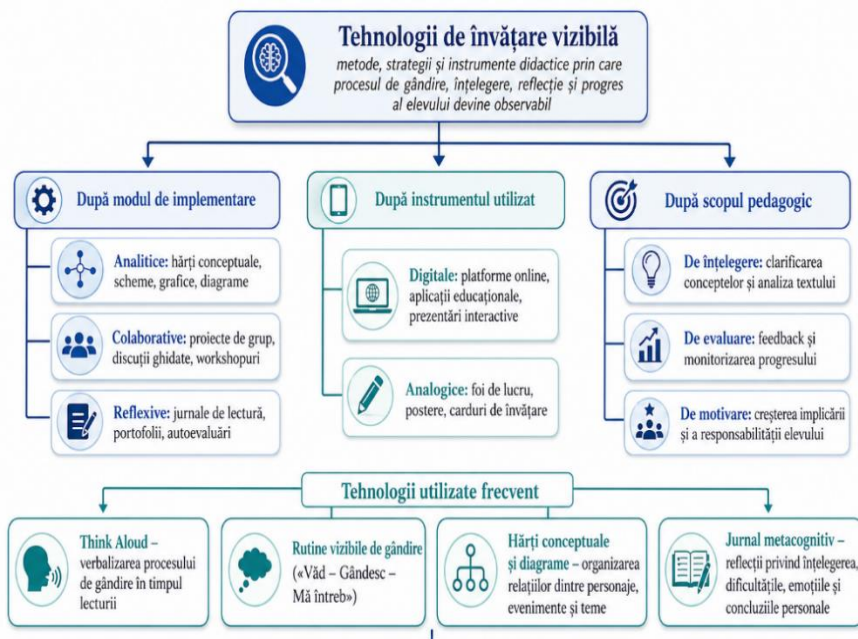

Figura 1. Taxonomia tehnologiilor de învățare vizibilă recomandată pentru receptare textului literar (elaborare proprie)

Această sinteză teoretică a oferit baza pentru proiectarea intervențiilor didactice experimentale, descrise în detaliu, care integrează tehnologiile de învățare vizibilă în cadrul scenariilor aplicative.

Aplicarea sistematică a tehnologiilor de învățare vizibilă va conduce la dezvoltarea unor competențe multiple, conform standardelor curriculare:

1. *Dimensiunea cognitivă*: elevii înțeleg mai profund structura textului, temele și simbolurile, pot formula inferențe și argumente pertinente.
2. *Dimensiunea afectivă*: prin implicarea emoțională și jurnalul metacognitiv, elevii dezvoltă empatie față de personaje și sensibilitate față de simboluri
3. *Dimensiunea metacognitivă*: elevii devin conștienți de propriile procese de gândire și de strategiile care funcționează cel mai bine.
4. *Dimensiunea axiologică*: discuțiile ghidate sporesc capacitatea de a argumenta, de a colabora, de a compara și de a stabili un set propriu de valori.

Tablelul 5. Dimensiuni ale receptării textului literar: exemple aplicative și instrumente pedagogice

Dimensiune	Exemple aplicative	Instrumente
<i>Cognitivă</i>	Captarea semnificațiilor literare și figurative Identificarea personajelor, acțiunii și a relațiilor dintre ele Recunoașterea structurii și tehnicilor narrative Analiza simbolurilor, metaforelor și temelor principale	hărți conceptuale fișe de lectură quiz-uri și teste digitale diagrame de relații
<i>Afectivă</i>	Reacțiile emoționale ale cititorului față de text Empatia pentru personaje și situații Plăcerea lecturii și motivația pentru aprofundarea textului Trăirea conflictelor și valorilor prezentate	jurnale de lectură discuții ghidate tehnici de storytelling dramatizarea textului
<i>Axiologică</i>	Conștientizarea valorilor morale, sociale și culturale prezentate Raportarea la epoca și contextul literar Conștientizarea impactului textului asupra societății și a propriei identități	analize comparative proiecte dezbateri studii de caz portofolii digitale
<i>Metacognitivă</i>	Formularea de opinii și judecăți argumentate Corelarea textului cu experiențe personale și cu alte texte Identificarea intenției autorului și a mesajelor ascunse Dezvoltarea gândirii critice și metacognitive	Canva – prezentări Padlet – colaje digitale Miro – hărți interactive Google Docs-feedback în timp real, colaborare

Integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă în receptarea textelor literare

la nivel liceal presupune o reconceptualizare a actului didactic, în care accentul se mută de la transmiterea informației către construirea activă și conștientă a sensului. Acest demers nu se limitează la aplicarea punctuală a unor tehnici moderne, ci implică o adaptare atentă a acestora la specificul clasei de elevi, la particularitățile textului literar abordat și la competențele curriculare urmărite. Selectarea textului literar reprezintă o decizie pedagogică fundamentală, întrucât nivelul de dificultate, densitatea simbolică și structura narativă a textului influențează direct calitatea receptării. Un text adecvat permite nu doar înțelegerea conținutului explicit, ci și explorarea semnificațiilor profunde, a relațiilor dintre personaje și a valorilor promovate. În acest context, profesorul are rolul de a anticipa potențialele dificultăți de comprehensiune și de a crea premisele unui contact autentic între elev și text. *Metodologia de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni* confirmă faptul că tehnologiile de învățare vizibilă sunt elemente esențiale pentru dezvoltarea holistică a competenței de receptare a textului literar a elevilor de liceu.

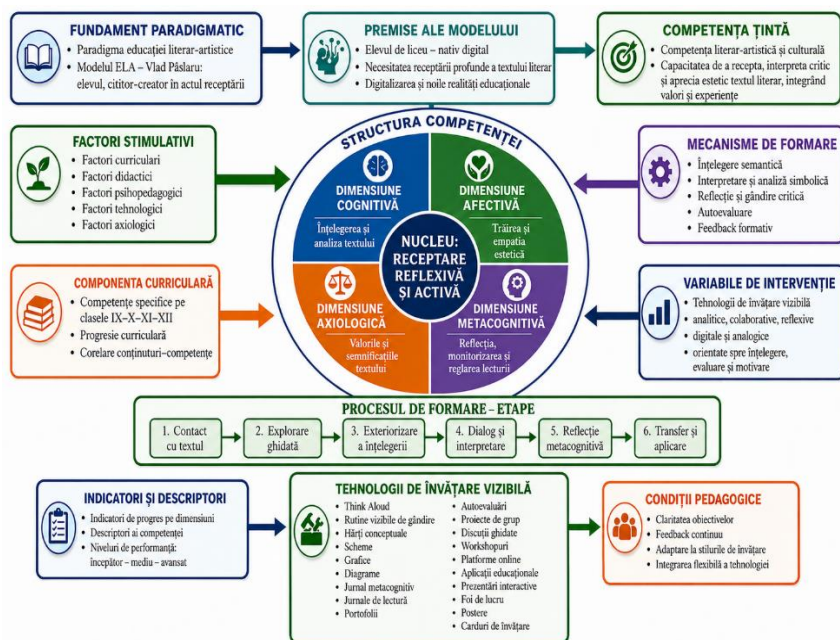

Figura 2. Conceptul de Metodologie de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni

Capitolul 2 a avut ca scop fundamentarea teoretico-metodologică a explorării textului literar prin tehnologii de învățare vizibilă în învățământul liceal. Analiza a combinat perspective teoretice privind receptarea textului literar de către elevi și intervenția didactică aplicată, cu accent pe procesele cognitive, afective și metacognitive implicate în interpretare.

Capitolul 3. Praxiologia valorificării textelor literare prin tehnologii de învățare vizibilă în liceu prezintă experimentul pedagogic: etapa de constatare, etapa de formare și etapa de control. Abordarea reflecției pedagogice ca dimensiune a învățării vizibile a presupus autoanaliza și evaluarea gândirii și a progresului de către elevi. Conceptele vizate definite riguros în cadrul capitolului teoretic al tezei sunt utilizate în analiza datelor și formularea concluziilor științifice.

Cercetarea s-a desfășurat în perioada septembrie 2023–mai 2025. Studiul a fost conceput în conformitate cu paradigma metodologică mixtă, combinând analiza cantitativă a performanțelor elevilor cu observații calitative asupra implicării lor în activitățile digitale [42].

Introducerea TIV este justificată pedagogic prin faptul că sprijină integrarea dimensiunilor receptării literare: cognitivă, afectivă, axiologică și metacognitivă. Elevii devin astfel cititori autonomi, reflexivi și implicați emoțional, capabili să dezvolte competențe de analiză critică și judecată morală într-un mediu educațional modern și interactiv.

Eșantionul alcătuit din 167 de elevi din clasele a IX-a și a XI-a de la Colegiul „Andronic Motrescu” din Rădăuți, România și de la Liceul Teoretic „Pro Succes” Chișinău, Republica Moldova, a provenit din medii socio-culturale diverse, fapt ce conferă reprezentativitate. Cei 93 de profesori participanți la experimentul pedagogic provin din 7 licee și colegii din Republica Moldova și România.

Tabelul 6. Evaluarea dimensiunilor receptării textului literar în cadrul experimentului pedagogic

Etapa experimentului	Instrument	Dimensiunea RTL	Indicatori	Mod de aplicare / notare
Constatare (inițială)	Fișă de lectură	cognitivă	Identificare de personaje și teme	Test scris pe hârtie, punctaj
	Quiz digital / grilă	cognitivă	Reținerea structurii narative	Google Forms scor automat
	Hărți conceptuale	cognitivă metacognitivă	Relațiile dintre personaje, teme, simboluri	Desen / aplicație digitală (Canva)

Intervenție	Portofoliu digital	metacognitivă axiologică	interpretarea conectarea cu valori	Google Slides rubrici de evaluare
	Jurnal de lectură	afectivă axiologică	Emoții, impresii, reflecții valorice	Teste de evaluare, evaluare calitativă
	Dezbateri/ activități colaborative	metacognitivă afectivă	Argumentare, empatie, gândire critică,	Observație profesor + rubrică
	Rubrică vizibilă	cognitivă afectivă	Monitorizarea progresului	Rubrici punctaj nivel de realizare
Control (finală)	comentariu literar/ eseu	cognitivă axiologică	Interpretare, argumentare	Evaluare rubrică + scor numeric
	Interviu semi-structurat	afectivă axiologică metacognitivă	Percepții, emoții, valori, reflecții	Notare calitativă, codare răspunsuri
	Autoevaluare / peer-review	axiologică metacognitivă	Conștientizarea progresului și a propriei receptări	Chestionar rubrică autoevaluare

Un interes moderat pentru lectură manifestă 41% dintre respondenți, ceea ce reflectă o implicare afectivă fluctuantă și o receptare limitată. Un procent mai redus (20%) evidențiază un nivel ridicat de implicare, corelat cu o receptare cognitivă mai profundă, în timp ce aproximativ o treime dintre elevi (31%) prezintă un interes scăzut sau inexistent, ceea ce afectează dezvoltarea tuturor dimensiunilor receptării.

Frecvența lecturii în afara școlii confirmă aceste tendințe: majoritatea citesc din când încând (27% rar, 38% săptămânal), iar doar 17% citesc zilnic, existând și un segment care nu citește deloc (9%). Rezultatele indică faptul că dimensiunea afectivă influențează direct dimensiunea cognitivă, iar dimensiunile axiologică și metacognitivă sunt insuficient dezvoltate, mai ales în absența unor practici constante de lectură.

Tabelul 7 Plăcerea textului/a lecturii

Răspuns	Nr. elevi	%
Da, foarte mult	35	20%
Uneori	69	41%
Puțin	37	22%
Deloc	16	9%

Tabelul 8 Frecvența activităților de lectură

Răspuns	Nr. elevi	%
Zilnic	30	17%
Săptămânal	64	38%
Rar	46	27%
Niciodată	16	9%

Utilizarea platformelor digitale este relativ redusă și nesistematică (39% utilizare frecventă sau ocazională), în timp ce 61% dintre elevi le folosesc rar sau deloc, ceea ce indică practici didactice neuniforme și o activare inegală a dimensiunilor cognitive și metacognitive. Totuși, 54% dintre elevi percep un impact pozitiv asupra dimensiunii afective, prin creșterea interesului, iar 25%

recunosc beneficiile cognitive. Procentele mai mici care nu observă diferențe sugerează o valorificare limitată a dimensiunii metacognitive și diferențe în percepția axiologică asupra utilității tehnologiei. În ansamblu, eficiența platformelor depinde de integrarea lor metodologică, cu impact asupra tuturor dimensiunilor receptării.

Tabelul 9 Utilizarea platformelor digitale la orele de română

Răspuns	Nr. elevi	Procent
Niciodată	55	32%
Rar	44	26%
Uneori	50	29%
Da, frecvent	18	10%

Tabelul 10 Rolul platformelor digitale în viziunea elevilor

Răspuns	Nr. elevi	Procent
Le fac mai interesante	91	54%
Explică mai clar	42	25%
Nu observ diferențe	30	17%
Nu ajută	4	2%

Variabila independentă este reprezentată de utilizarea tehnologiilor de învățare vizibilă în predarea literaturii, concretizate prin hărți conceptuale, jurnale metacognitive, rutine de gândire și feedback formativ. *Variabilele dependente* vizează, în cazul elevilor, dimensiuni fundamentale ale receptării textului literar: dimensiunea cognitivă, reflectată în profunzimea interpretării literare, prin înțelegerea și analiza conținutului, a structurii și semnificațiilor textului; dimensiunea afectivă, exprimată prin implicarea emoțională a elevului în contactul cu textul literar; dimensiunea axiologică, evidențiată prin identificarea, evaluarea și interiorizarea valorilor morale, estetice și culturale prezente în operă; dimensiunea metacognitivă, concretizată în capacitatea de evaluare critică a propriei interpretări și de autoreglare a procesului de lectură.

Tabelul 11 Operaționalizarea variabilelor dependente ale cercetării

Variabila dependentă	Indicatori	Descriptori	Instrumente de evaluare	Niveluri de performanță
Dimensiunea cognitivă	Identificarea ideilor și structurii	Identifică tema, ideile principale și secundare	Test de receptare, fișe de lectură, hărți conceptuale	Experimentat Avansat Mediu
	Interpretarea sensurilor	Formulează interpretări corecte ale secvențelor textului	Itemi de interpretare, comentariu literar	
	Realizarea inferențelor	Extrage concluzii din context	Sarcini de analiză textuală	
Dimensiunea afectivă	Reacții emoționale	Exprimă emoții față de personaje, situații	Jurnal de lectură, discuții ghidate	Experimentat Avansat Mediu
	Empatie literară	Se raportează afectiv la personaje	Reflecție scrisă, Think Aloud	

	Implicare în lectură	Participă activ la activități	Observare sistematică	
Dimensiunea axiologică	Identificarea valorilor textului	Recunoaște valori morale și culturale	Dezbateri, eseuri argumentative	Experimentat Avansat Mediu
	Judecăți de valoare	Argumentează poziții etice	Discuții ghidate, eseuri	
	Raportarea la dileme morale	Analizează comportamente	Studii de caz literar	
Dimensiunea metacognitivă	Conștientizarea lecturii	Explică modul de înțelegere a textului	Jurnal metacognitiv	Experimentat Avansat Mediu
	Autoreglarea lecturii	Corectează strategii de înțelegere	Observare, autoevaluare	
	Monitorizarea progresului	Reflectează asupra evoluției proprii	Fișe de reflecție	

Activitățile experimentale au fost organizate în baza Curriculumului pentru limba și literatura română ca document de politici educaționale care orientează obiectivele de învățare, conținuturile și competența de receptare a textului literar. Tehnologiile de învățare vizibilă, aplicate în educația literar-artistică, le-am descris ca fiind ansambluri integrate de strategii, metode și instrumente prin care procesul de receptare a textului literar este exteriorizat, monitorizat și reflectat, facilitând construirea și exprimarea reprezentărilor cognitive, afective, axiologice și metacognitive ale elevilor și transformând lectura într-un demers activ, conștient și autoreglat.

Profesorii din grupul experimental au utilizat tehnologiile de învățare vizibilă, dobândind competențe în aplicarea acestora în perioada octombrie 2024 – mai 2025, în urma participării la cursul de formare „Integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă în receptarea textului literar”, inclus în oferta Casei Corpului Didactic Suceava pentru anul școlar 2024–2025.

Explorarea personajelor prin gândire vizibilă a permis elevilor să identifice trăsăturile psihologice, motivațiile și evoluția personajelor, favorizând astfel o înțelegere profundă a textului și dezvoltarea gândirii analitice [25]. Prin *Comentariul literar colaborativ* am oferit oportunitatea elevilor de a formula opinii și argumente în timp real, facilitând interacțiunea și feedbackul din partea colegilor și a profesorului. *Harta conceptuală* a constituit un instrument vizibil de organizare a temelor și a relațiilor dintre conceptele principale ale textului, ceea ce a permis evidențierea clară a conexiunilor logice și tematice din lectură. Alte tehnologii de învățare vizibilă: *Quiz interactiv cu feedback* și *Jurnalul literar digital* au urmărit evaluarea și consolidarea cunoștințelor, în timp ce *Debaterea digitală* și *Analiza stilistică prin gândire vizibilă* au promovat argumentarea,

comunicarea și reflecția critică. Activitățile de tip *Colaj literar digital colaborativ*, *Infografic literar vizibil* și *Prezentare digitală interactivă pentru receptarea textului literar* au facilitat sinteza și comunicarea mesajelor literare într-un mod creativ, adaptat competențelor digitale ale elevilor [8].

Diversitatea instrumentelor: chestionar, test docimologic, fișă de lectură a permis triangularea datelor și corelarea rezultatelor obținute de elevi cu transformările observate la nivelul practicilor didactice. Indicatorii de progres au inclus atât criterii cantitative, cât și calitative: creșterea complexității inferențelor interpretative, dezvoltarea argumentării coerente, consolidarea conștientizării strategiilor de lectură, manifestarea empatiei literare și a reflecției axiologice, precum și orientarea profesorilor către o predare centrată pe procesele gândirii.

Procedura de colectare a datelor a fost realizată pe parcursul unui an școlar, în cadrul orelor de literatură și a activităților extracurriculare. consimțământul informat, confidențialitatea datelor și protecția participanților. Elevii au fost implicați în activități proiectate să evidențieze în mod vizibil procesul de înțelegere și interpretare a textului [9].

Datele cantitative au fost prelucrate prin statistici descriptive și inferențiale pentru a evalua nivelul de receptare al elevilor, iar observațiile calitative au permis identificarea comportamentelor, strategiilor și reacțiilor elevilor în cadrul activităților bazate pe învățare vizibilă. Această combinație a oferit o imagine complexă a modului în care tehnologiile de învățare vizibilă influențează procesul de receptare [28].

Tabelul 12 Corelarea activităților formative cu valorile calitative ale respondenților și indicatorii observați în procesul de învățare vizibilă

Tehnologia de învățare vizibilă	Dimensiuni vizate	Valori calitative ale respondenților (elevi)	Indicatori realizați
<i>Explorarea personajelor prin gândire vizibilă</i>	Cognitivă, afectivă	Claritate în înțelegerea personajelor, empatie crescută, interes sporit	Identificare corectă a trăsăturilor, utilizarea emoțiilor în interpretare
<i>Comentariu literar vizibil</i>	Cognitivă, metacognitivă	Creșterea capacității de argumentare, conștientizarea propriei gândiri	Comentarii structurate, utilizarea argumentelor textuale
<i>Harta conceptuală</i>	Cognitivă, metacognitivă	Organizare logică a informației, înțelegerea relațiilor din text	Conexiuni între personaje, teme, simboluri
<i>Quiz interactive cu feedback</i>	Cognitivă	Motivație crescută, implicare activă, interes pentru verificare rapidă	Răspunsuri rapide, feedback pozitiv la evaluare

<i>Jurnalul literar digital</i>	Afectivă, metacognitivă	Reflecție personală, exprimare autentică, implicare emoțională	Texte reflexive, conexiuni personale cu textul
<i>Dezbaterea digitală</i>	Cognitivă, axiologică	Dezvoltarea gândirii critice, acceptarea perspectivelor diferite	Argumente pro și contra, dialog activ
<i>Analiză stilistică vizibilă</i>	Cognitivă	Atenție la detalii, înțelegerea limbajului literar	Identificarea figurilor de stil, explicații coerente
<i>Colaj literar digital colaborativ</i>	Afectivă, creativă	Creativitate, exprimare vizuală, implicare emoțională	Reprezentări simbolice, utilizarea imaginilor relevante
<i>Infografic literar vizibil</i>	Cognitivă, metacognitivă	Capacitate de sinteză, organizare vizuală clară	Structuri logice, relații corect reprezentate
<i>Prezentare digitală interactivă pentru receptarea textului literar</i>	Cognitivă, metacognitivă	Claritate în exprimare, încredere în prezentare, coerență	Prezentări structurate, utilizarea suportului multimedia

Rezultatele au fost analizate prin corelarea performanțelor elevilor în activitățile bazate pe tehnologii de învățare vizibilă cu cele obținute prin metode tradiționale. Distribuția punctajelor evidențiază diferențe între elevii implicați activ în activități digitale. Observațiile calitative au confirmat că interactivitatea și vizibilitatea procesului de învățare stimulează motivația, implicarea afectivă și gândirea critică, reducând pasivitatea caracteristică lecțiilor tradiționale [42]. Evaluarea a evidențiat evoluții semnificative în grupul experimental.

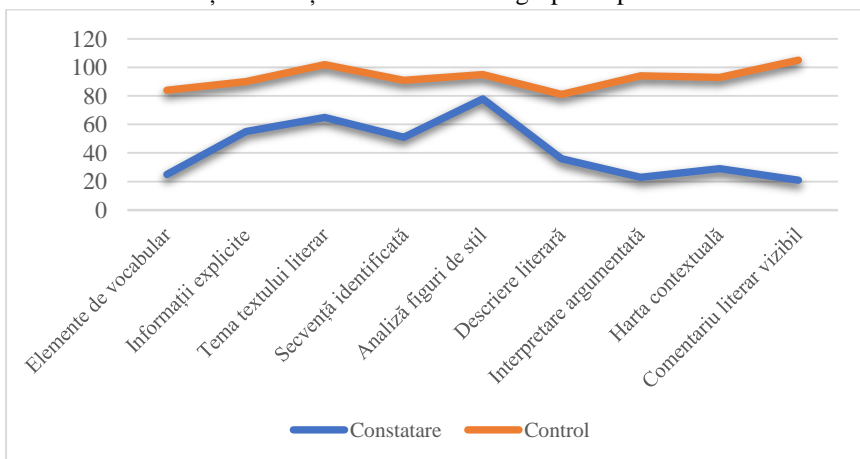

Figura 3 Valori experimentale comparate privind receptarea textului literar de către liceenii grupului experimental (etapa de constatare și etapa de control)

Analiza comparativă a receptării textelor literare de către liceeni prin tehnologii de învățare vizibilă evidențiază diferențe semnificative între grupul experimental și grupul de control, la toate dimensiunile de receptare a textului literar: cognitivă, afectivă, metacognitivă și axiologică. Elevii care au utilizat tehnologii vizibile au demonstrat o înțelegere profundă a temelor literare. Aceștia au identificat tema principală și temele secundare, au argumentat prin exemple concrete din text. Analiza simbolurilor și figurilor de stil a fost detaliată și corectă în grupul experimental, datorită instrumentelor vizuale care permit reprezentarea relațiilor și conexiunilor între elementele textului. În ceea ce privește gândirea critică și argumentarea, elevii din grupul experimental au oferit răspunsuri coerente, multiple perspective și au explicat relațiile cauză-efect, spre deosebire de elevii din grupul control, care au avut răspunsuri mai descriptive și superficiale.

Experimentul pedagogic a demonstrat că elevii răspund pozitiv la structuri clare și vizualizări ale gândirii, metodele de reflecție și problematizare stimulează motivația și implicarea active, combinarea tehnicilor crește retenția informațiilor și capacitatea de a transfera strategiile la texte noi. Rezultatele demonstrează că aceste intervenții cresc calitatea interpretării literare, dezvoltă autonomia, gândirea critică, implicarea afectivă, pregătind elevii pentru o receptare activă și conștientă a textelor literare în contexte variate. Metacogniția și autoevaluarea au fost evidente în grupul experimental: elevii și-au ajustat strategiile de lectură, și-au monitorizat progresul și au corectat erorile în timp real.

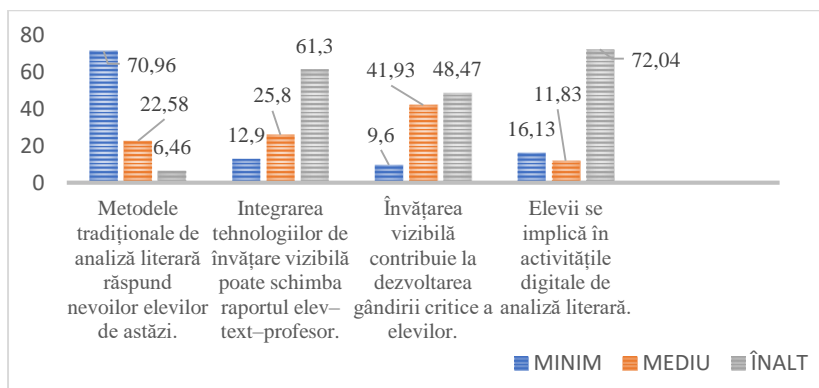

Figura 4. Percepția profesorilor privind importanța învățării vizibile în procesul educațional

Răspunsurile centralizate ale profesorilor respondenți ne-au confirmat necesitatea etapizării implementării, care ne permite nu doar să aplicăm controlat principiile teoretice, ci și să investigăm eficiența acestora în dezvoltarea competențelor de receptare activă, reflexivă și metacognitivă a textului literar.

Metodologia de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare a permis optimizarea procesului de receptare a textelor literare de către elevii de liceu prin integrarea tehnologiilor specifice învățării vizibile în cadrul orelor de limba și literatura română. În capitolul experimental s-a demonstrat că TIV, care desemnează totalitatea instrumentelor digitale și metodologice ce facilitează vizibilizarea proceselor cognitive ale elevilor, prin monitorizarea progresului, oferirea de feedback imediat și evaluarea continuă a rezultatelor învățării constituie un instrument esențial în ELA a liceenilor, contribuind la performanță academică crescută și dezvoltarea gândirii critice și metacognitive, îmbunătățirea colaborării și comunicării, prin activități de grup structurate și prin feedback permanent.

Analiza comparativă demonstrează că implementarea tehnologiilor vizibile în procesul de receptare a textului literar conduce la: claritatea procesului de învățare, structurarea informațiilor și conexiunilor, creșterea implicării și motivației și dezvoltarea competențelor metacognitive și autoreglării. Am constatat o relație semnificativă statistic între utilizarea tehnologiilor de învățare vizibilă și calitatea receptării textelor literare.

Studiul comparativ evidențiază faptul că tehnologiile de învățare vizibilă reprezintă ansambluri coerente de strategii, metode și tehnici didactice, care depășesc statutul de instrumente izolate și contribuie la optimizarea calității receptării textului literar la elevii de liceu. Modelul propus favorizează dezvoltarea competențelor de receptare a textului literar prin valorificarea integrată a dimensiunilor cognitivă, afectivă, axiologică și metacognitivă ale RTL.

Capitolul 3 evidențiază nivelurile și progresul receptării textelor literare la liceeni, prin utilizarea tehnologiilor de învățare vizibilă și a învățării colaborative, care favorizează înțelegerea corectă a mesajului textului, interpretarea personală a valorilor literare, abordarea empatică a personajelor, reformularea creativă a textului, argumentarea opiniei personale și transferul conținuturilor ideatice în contexte noi. Analiza datelor experimentale confirmă ipoteza cercetării și demonstrează realizarea prevederilor curriculare privind receptarea textului literar.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Demersul investigațional urmărește fundamentarea științifică și valorificarea praxiologică a procesului de receptare a textului literar (RTL) prin integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă (TIV) în educația literar-artistică (ELA). În pofida contribuțiilor semnificative ale studiilor privind rolul învățării vizibile în receptarea textului literar, constatăm că definirea, structurarea și evaluarea acestui proces sunt încă marcate de inconsecvențe teoretice și metodologice, determinate de fragmentarea abordărilor și de integrarea insuficientă a principiilor învățării vizibile în curriculumul liceal. Absența unor repere conceptuale coerente și a unor concepte metodologice clar operaționalizate constituie un obstacol în dezvoltarea sistematică a competențelor de receptare a textului literar la liceeni, al căror profil psihopedagogic a cunoscut transformări semnificative în ultimul deceniu, ceea ce justifică necesitatea elaborării unui cadru teoretic și praxiologic unitar.

1. Rezultatele cercetării confirmă atingerea scopului propus: conceperea, fundamentarea teoretică și validarea experimentală a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*. Obiectivele au fost realizate integral: s-a elaborat și fundamentat cadrul conceptual al receptării textului literar în contextul utilizării tehnologiilor de învățare vizibilă, s-a identificat și validat relația funcțională dintre tehnologiile de învățare vizibilă și dezvoltarea competențelor lectorale ale elevilor, s-a conceput și operaționalizat un sistem de indicatori și descriptori pentru evaluarea procesului de receptare a textului literar, s-s proiectareat, implementat și validat Metodologia de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni. Demonstrarea experimentală a eficienței metodologiei s-a realizat în contexte reale de predare, prin evidențierea progresului semnificativ al elevilor în plan cognitiv, afectiv, axiologic și metacognitiv. Această abordare a permis trecerea de la o predare tradițională, pasivă, la un proces didactic activ, reflexiv și observabil, centrat pe progresul individual al elevilor.

2. Contribuțiile originale în domeniul didacticii literaturii constau în dezvoltarea paradigmei educației literar-artistice (ELA) și integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă (TIV) ca variabilă pedagogică esențială, conceperea și operaționalizarea unui sistem de indicatori și descriptori pentru evaluarea formativă a competenței de receptare a textului literar fundamentat pe interdependența dimensiunilor cognitivă, afectivă, axiologică și metacognitivă, proiectarea, implementarea și validarea unei metodologii de educație literar-artistică bazate pe tehnologii de învățare vizibilă pentru optimizarea procesului de predare-învățare-evaluare, precum și demonstrarea experimentală a diferențelor

semnificative dintre grupul experimental și grupul de control, confirmând eficiența metodologiei propuse.

3. Din punct de vedere teoretic, cercetarea contribuie la dezvoltarea teoriei educației literar-artistice, prin conceptualizarea RTL ca proces multidimensional, care include dimensiuni cognitive, afective, axiologice și metacognitive. Concluziile teoretice ale cercetării relevă faptul că receptarea literară nu se limitează la simpla decodare a textelor, ci implică un ansamblu de procese cognitive și metacognitive care permit elevilor să înțeleagă, să interpreteze și să aprecieze textele literare în profunzime. Prin integrarea conceptului de învățare vizibilă (Visible Learning) și crearea unui concept educațional emergent, articulare între fundamente teoretice, metodologie inovativă, instrumente digitale și evaluare formativă s-a demonstrat că tehnologiile de învățare vizibilă au rol în clarificarea obiectivelor de învățare, urmărirea progresului elevilor în timp real, furnizarea de feedback rapid și personalizat, implicarea elevilor în autoevaluare și reflecție, transformarea învățării într-un proces măsurabil și observabil. Receptarea textului literar este concepută ca un proces interactiv și dinamic, în care elevul devine participant activ, nu doar receptor pasiv. Astfel, studiul consolidează legătura între paradigmele educației literar-artistice, principiile învățării vizibile și formarea competențelor lectorale complexe ale elevilor.

Valoarea praxiologică a cercetării derivă din faptul că oferă o metodologie aplicabilă, instrumente concrete și strategii pentru optimizarea procesului didactic și formarea profesorilor. Studiul oferă un cadru metodologic aplicabil în educația literar-artistă, ce constă în metodologie didactică validată prin experiment pedagogic, instrumente concrete de evaluare a receptării literare (indicatori, descriptori) tehnologii de învățare vizibilă centrate pe vizibilizarea gândirii elevului, monitorizarea progresului și feedback formativ, formarea profesorilor pentru utilizarea metodologiei, optimizarea predării și stimularea implicării active și reflexive a elevilor.

Cercetarea demonstrează necesitatea unei abordări pedagogice integrate, prin combinarea metodelor tradiționale cu tehnologiile de învățare vizibilă, cu efecte asupra dezvoltării competențelor lectorale complexe, asigurarea autonomiei în învățare prin conștientizarea proceselor cognitive și afective, dezvoltarea capacității de autoreglare a lecturii și de reflecție critică, creșterea empatiei literare, a implicării creative și a relaționării experiențiale cu textul. Rezultatele obținute susțin dezvoltarea unui concept de bune practici în educația literar-artistă, care integrează fundamente teoretice solide, metode didactice inovative, tehnologii digitale și evaluări formative. Conceptul propus facilitează dezvoltarea competenței de receptare literară, stimulează implicarea afectivă și creativă și

oferă instrumente concrete pentru monitorizarea progresului elevilor. Validarea experimentală a eficienței intervenției a evidențiat diferențe semnificative între grupul experimental și grupul de control în dezvoltarea competențelor literare. Această valoare combinată confirmă relevanța teoretică și aplicativă a cercetării, oferind atât fundament pentru dezvoltări științifice ulterioare, cât și instrumente concrete pentru practica didactică.

5. Metodologia a fost validată prin: publicări științifice, ghid metodologic, curs de formare, aplicare în școli pilot și posibilă integrare curriculară. Studiul experimental confirmă eficiența acesteia în dezvoltarea competențelor lectorale și a autonomiei elevilor. Rezultatele cercetării au fost validate prin mai multe modalități: *diseminare științifică* (publicarea rezultatelor în reviste de specialitate și lucrări științifice, prezentarea rezultatelor la conferințe naționale și internaționale, ceea ce a permis validarea științifică a metodologiei și a cadrului conceptual propus), *instrumente și materiale metodologice* (crearea indicatorilor și descriptorilor receptării textului literar, utilizați pentru evaluarea formativă a receptării literare, elaborarea ghidului metodologic „Abordarea textului literar prin tehnici de învățare vizibilă”, care propune scenarii și activități concrete pentru profesorii de limba și literatura română), *aplicare în școli și experiență practică* (implementarea metodologiei în cadrul experimentului pedagogic desfășurat în liceele participante, evidențiind creșterea performanțelor interpretative, a implicării afective și a dezvoltării competențelor metacognitive ale elevilor, precum și fezabilitatea integrării curriculare a acesteia prin adaptarea la programele școlare în vigoare).

6. Limitele cercetării. În ciuda rezultatelor pozitive obținute, cercetarea prezintă anumite limite care trebuie menționate pentru o evaluare completă a impactului și aplicabilității metodologiei: dimensiunea eșantionului, context geografic limitat, dependența de competențele digitale ale profesorilor. Aceste limite nu diminuează valoarea cercetării, ci oferă cadrul pentru recomandările privind extinderea studiului în contexte variate și pe eșantioane mai largi.

7. Probleme rămase deschise. În urma cercetării, au fost identificate aspecte care rămân deschise și care pot constitui direcții pentru investigații ulterioare: extinderea metodologiei: aplicarea TIV la clasele gimnaziale, pentru a verifica adaptabilitatea metodologiei la vârste și competențe diferite; integrarea tehnologiilor emergente: explorarea posibilității de a integra inteligența artificială sau alte instrumente digitale inovative în procesul de receptare literară

8. Recomandări. În consens cu concluziile formulate privind receptarea textelor literare de către liceeni în contextul tehnologiilor de învățare vizibilă, se propun următoarele recomandări:

La nivel macrostructural:

1. La nivelul Ministerului Educației și Cercetării: integrarea explicită în curriculumul disciplinei Limba și literatura română a tehnologiilor de învățare vizibilă ca strategii didactice de bază, prin formularea de competențe specifice orientate spre interpretare critică, autoreglare și reflecție metacognitivă, în concordanță cu profilul de formare al absolventului.

2. La nivelul autorilor de curriculum și manuale: se recomandă integrarea sistematică a tehnologiilor de învățare vizibilă în structura unităților de învățare, în vederea susținerii interpretării textului literar, argumentat și personalizat.

3. La nivelul instituțiilor de formare inițială: includerea unor module dedicate didacticii lecturii prin tehnologii de învățare vizibilă, care să dezvolte competențe de proiectare a activităților centrate pe elev, cu accent pe vizibilizarea gândirii și pe feedback formativ.

4. La nivelul instituțiilor de formare continuă: dezvoltarea programelor de formare pentru cadrele didactice axate pe aplicarea integrată a tehnologiilor de învățare vizibilă în predarea literaturii, cu exemple concrete, scenarii didactice și instrumente de evaluare a progresului elevilor.

La nivel microstructural:

1. La nivelul instituțiilor de învățământ: elaborarea și implementarea unor scenarii didactice integrate care valorifică tehnologiile de învățare vizibilă, în vederea dezvoltării competențelor de analiză, interpretare și argumentare literară la elevi.

2. La nivelul comisiilor metodice: promovarea schimbului de bune practici privind utilizarea metodelor de vizibilizare a gândirii, organizarea de ateliere și lecții demonstrative care evidențiază impactul acestora asupra înțelegerii textului literar.

3. La nivelul cadrului didactic: utilizarea sistematică a feedbackului formativ, a autoevaluării și a reflecției ghidate, pentru a sprijini dezvoltarea competențelor metacognitive și a autonomiei în învățare.

4. La nivelul activităților didactice curente: integrarea instrumentelor vizuale și a organizatorilor grafici pentru structurarea informației, facilitând conexiunile între idei, personaje și teme literare.

5. La nivelul elevului: stimularea implicării active în procesul de lectură prin activități colaborative, discuții ghidate și sarcini autentice care valorifică experiența personală și dezvoltă empatia și gândirea critică.

6. La nivelul evaluării: utilizarea rubricilor vizibile și a criteriilor clare de performanță, care permit monitorizarea progresului și ajustarea strategiilor de învățare în mod conștient și eficient.

BIBLIOGRAFIE

1. ALEXANDER, R. J. *Essays on Pedagogy*. London: Routledge, 2008.
2. BIESTA, G. *Doing Justice to What We Know: Education and the Politics of Knowledge*. Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2007.
3. BOROZAN, M., ANTOCI, D. The theoretical model of pedagogical action research in the configuration of the current significance assigned to action research. In: *Annals of the University of Craiova, the Psychology-Pedagogy series*, Year XXIII, 2024, no 46, Issue 2, pp. 19–34.
4. BRUNER, J. *The Culture of Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1996, 224 p.
5. **CIOBÎCĂ, P. T.** Receptarea textelor literare de către liceeni în contextul tehnologiilor de învățare vizibilă. *Autoreferatul tezei de dr. șt. pedagogice*. Chișinău, 2026. 34 p.
6. **CIOBÎCĂ, P.T.** Priority dimensions in high school students' reception of literary texts. In: *Journal Plus Education (JPE)*, 2026, Vol. 40, No. 1, pp. 402–410.
Available at: <https://www.uav.ro/jour/index.php/jpe/issue/view/147>
7. **CIOBÎCĂ, P.T.** Developing aesthetic sensitivity in students through literary text reception using visible learning technologies. In: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale Educației. Categoria B*. 2025, nr. 5 (185), pp. 162–167.
Available: <https://educational.studiamsu.md/nr-5-185>
8. **CIOBÎCĂ, P. T., MARIN, M.** Abordarea textului literar prin tehnici de învățare vizibilă. *Ghid metodologic pentru profesorii de Limba și literatura română*. Suceava: Editura George Tofan, 2026, ISBN 978-606-625-586-8, 144 p.
9. **CIOBÎCĂ, P.T.** Tehnologiile de învățare vizibilă în educația literar-artistică a liceenilor: impactul asupra receptării și interpretării textului literar. In: *Acta et commentationes, series Sciences of Education*, 2026, VOL. 43 nr.1, pp. 142–149.
Available at: https://revistaust.upsc.md/index.php/acta_educatie/issue/view/63/67
10. CLIPA, O. (coord.). *Educația timpurie. Resurse pentru dezvoltarea practicienilor*. București: Editura Trei, 2023, 458 p.
11. CLIPA, O. Self-Assessed Digital Competences of Romanian Teachers During the COVID-19 Pandemic. In *Frontiers in Psychology*, Volume 13, 2022, pp. 1–19.
12. COHEN, L; MANION, L; MORRISON, K. *Research Methods in Education*. London: Routledge, 2018, 944 p.
13. COJOCARU-BOROZAN, M., BUSHNAQ, T., BALȚAT, L. ET AL. *Glosar. Pedagogia culturii emoționale*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2016. 300 p.
14. CORNEA, P. *Introducere în teoria lecturii*. Iași: Polirom, 1998. 305 p.
15. FISHER, D; FREY, N; HATTIE, J. *Visible Learning for Literacy: Implementing the Practices That Work Best to Accelerate Student Learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2016, 200 p.
16. FLAVELL, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
17. FREEBODY, P., & LUKE, A. Literacies programs: Debates and demands in cultural context. *Prospect*, 1990, 5(3), 7–16.
18. GIURGIU, E. Intercultural education in contemporary society. In: *Education and Society*, Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2010, pp. 152–165.
19. GOLUBIȚCHI, S. *Didactica limbii și literaturii române*. Chișinău: Editura Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, 2016. 298 p.
20. GORAȘ-POSTICĂ, V. Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare. In: *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2008. 156 p.
21. HADÎRCĂ, M. *Competența de comunicare: Conceptualizare, formare, evaluare*. Institutul de Științe ale Educației, 2020, 165 p. ISBN 978-9975-48-177-9.
22. HATTIE, J.; YATES, G. *Visible Learning and the Science of How We Learn*.

- London: Routledge, 2014. 392 p.
23. HATTIE, J. *Învățarea Vizibilă*. București: Editura Polirom, 2024. 499 p.
 24. HATTIE, J., BROWN, G. *Visible Learning for Literacy*. London: Routledge, 2017. 296 p.
 25. KRESS, G., & VAN LEEUWEN, T. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold, 2001.
 26. KUHN, D. Metacognitive development. *Current Directions in Psychological Science*, 2000, 9(5), 178–181.
 27. LANGER, J. *Envisioning Literature: Literary Understanding and Literature Instruction*. New York: Teachers College Press, 1995. 280 p.
 28. MANGEN, A., & VELMANS. Reading linear text on paper versus computer screen: Effects on comprehension. *International Journal of Educational Research*, 2016, 79, pp. 3–9.
 29. MARIN, M. *Didactica lecturii. Interacțiunea elev-operă literară din perspectiva atitudinilor și valorilor literar-artistice*. Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, Cartier, 2013. 134 p.
 30. MARIN, M. *Învățarea integrată de tip ILIADA: un model inovator de integrare curriculară pentru competențe transversale*. Access deschis în revista *Didactica Pro...*, revistă de teorie și practică educațională nr. 3-4/2025. ISSN 1810-6455.
Available at: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/235028
 31. OECD. *Innovative Learning Environments*. Paris: OECD Publishing, 2013, 200 p.
 32. PALINCSAR, A. S. Social constructivist perspectives on teaching and learning. *Annual Review of Psychology*, 1998, 49, pp. 345–375.
 33. PĂNIȘOARĂ, I. O. *Ghidul profesorului*. București: Editura Polirom, 2017, 255 p.
 34. PĂSLARU, V. *Educația literar-artistică: teorie și practică*. Chișinău: CEP „Ion Creangă”, 2013. 312 p.
 35. PĂSLARU, Vlad; CIMPOI, Mihai. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Sigma, 2013, 198 p.
 36. PUENTEDURA, R. R. SAMR and TPACK: Intro to Advanced Teaching with Technology. 2013. [Online]
Available: <http://hippasus.com/rppweblog>
 37. SHULMAN, L. S. Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 1986, 15(2), 4–14.
 38. SADOVEI, L. *Relevanța științifică a modelului în cercetările pedagogice*. In: *Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane*. Ediția 1, Vol.1, 5-6 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2021, pp. 145–160. ISBN 978-9975-76-345-5.
Available at: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/141278
 39. ȘCHIOPU, C. *Conceptul de literatură în contextul educației literar-artistice*. *Limba Română*, 2017, nr. 1(237), pp. 188–196.
 40. ȘCHIOPU, C. *Metodologia educației literar-artistice a elevilor*. Tz. de dr. hab. ped. Chișinău, 2016. 67 p.
 41. ȘCHIOPU, C. *Opera literară: receptare și interpretare*. Chișinău, 2022. 223p. ISBN 978-9975-3207-4-0
 42. TOMLINSON, C. A. *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners* (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD, 2014.
 43. TOMPKINS, G. E. *Literacy for the 21st Century: A Balanced Approach* (6th ed.). Boston, MA: Pearson, 2014.
 44. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI:

*reviste științifice:

1. **CIOBÎCĂ, P.T.** Priority dimensions in high school students' reception of literary texts. In: *Journal Plus Education (JPE)*, indexat BDI. 2026, Vol. 40 No. 1, pp.402-410. ISSN: 1842-077X . <https://www.uav.ro/jour/index.php/jpe/issue/view/147>
2. **CIOBÎCĂ, P.T.**, învățare vizibilă - strategii de predare a limbii și literaturii române. In: *Advances in Education Sciences*, Indexată BDI (ERIH PLUS; RePEc; Index Copernicus; Google Scholar; ROAD; Sherpa-Romeo; MIAR; SIS; Scipio; OpenAire; ViXra; EuroPub), academic journal published by the University of Craiova, Education Sciences. ISSN: 2668-5256, ISSN-L: 2668-5256 Disponibil: https://www.peicdd.net/files/ugd/40a406_863ea0c7d9f94130a3ee9983fbe6803d.pdf
3. **CIOBÎCĂ, P.T.** Developing aesthetic sensitivity in students through literary text reception using visible learning technologies. In: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale Educației*. Categoria B. 2025, nr. 5 (185), pp.162-167. ISSN 1810-6455. [https://doi.org/10.59295/sum5\(185\)2025_19](https://doi.org/10.59295/sum5(185)2025_19); <https://educational.studiamsu.md/nr-5-185>
4. **CIOBÎCĂ, P.T.** Tehnologiile de învățare vizibilă în educația literar-artistică a liceenilor: impactul asupra receptării și interpretării textului literar In: *Acta et commentationes, series Sciences of Education* Categoria B. 2026, VOL. 43 nr.1, pp. 142-149. https://revistaust.upsc.md/index.php/acta_educatie/issue/view/63/67
5. **CIOBÎCĂ, P.T.**, MARIN, M. Visible learning - teaching strategies for romanian language and literature. In: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale Educației*. Categoria B. ISSN 1810-6455 https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_revista/1356
6. **CIOBÎCĂ, P.T.**, Dimensiuni prioritare în receptarea textului literar de către liceeni. In: *Univers Pedagogic*. Categoria B. ISSN: 1811-5470. <https://ibn.idsi.md/ro/univers-pedagogic>

*materialele conferințelor științifice internaționale:

7. **CIOBÎCĂ, P.T.** Proiectele transdisciplinare- drumul spre reușită. In: Conferința științifico-practică internațională Știință. Educație, Cultură, ianuarie 2025, Universitatea din Comrat, vol. Psihologie și științe ale educației, pp.415-419 https://conferinte.stiu.md/sites/default/files/evenimente/34-a-aniversare-a-universitatii-de-stat-din-comrat-culegere-de-articole-2_2025_compressed.pdf#page=415
8. **CIOBÎCĂ, P.T.**, BUCȘĂ, M., Educational innovation in high school education: the role of visible learning in the cultivation of entrepreneurial skills in students. In: International congress Research – Innovation – Innovative entrepreneurship 2nd edition, 17-18 mai 2024, UPS Chișinău, pp. 268-275. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/268-275_6.pdf <https://conferinte.stiu.md/sites/default/files/evenimente/CONGRESS%20book%202024.pdf>
9. **CIOBÎCĂ, P.T.**, MARIN, M. The literary text received through the ILIAD. In: Conferința Cercetarea pedagogică: exigențe contemporane și perspective de dezvoltare, 8-9 noiembrie 2024, Universitatea de Stat din Moldova, pp. 261-267. <https://doi.org/10.46727/c.8-9-11-2024.p261-267>
10. **CIOBÎCĂ, P.T.** Metode de învățare vizibilă la disciplina Limba și literatura română. In: Conferința științifică internațională Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare, 23-24 aprilie 2026, Universitatea de Stat Bălți. <https://media.usarb.md/2026/02/13/conferinta-stiintifica-internationala-managementul-educational-realizari-si-perspective-de-dezvoltare-2/>

11. CIOBÎCĂ, P.T. Education in the 21st century - priorities and limits In: Moldavian-Polish-Romanian International Scientific Congress: Education, Policies, Society, 13-15 martie 2023, UPS, pp 17-18 https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/208916

12.CIOBÎCĂ, P.T. Visible learning - teaching strategies for romanian language and literature. In: Conferința Internațională „Postmodern Education. Innovative Curriculum. Durable Development (PEICDD), noiembrie 2025, Universitatea din Craiova. <https://www.scribd.com/document/968917337/Program-Conferin%C8%9B%C4%83-PEICDD-2025>

*** culegeri ale conferințelor științifice naționale cu participare internațională:**

13.CIOBÎCĂ, P.T. Învățarea vizibilă – prioritate în învățământul mileniului III. In: Conferința Probleme actuale ale științelor umaniste, 1 ianuarie 2023, Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă Chișinău, pp 55-58 CZU: 37.02+37.04 https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/203120

14.CIOBÎCĂ, P.T. Abordarea textului literar prin tehnici de învățare vizibilă. In: Conferința Asigurarea egalității de șanse prin management educațional și servicii de asistență psihopedagogică în contextul distanțării sociale, martie 2022, , ISBN 978-606-26-1818-6, pp.184-191 https://crae-arad.ro/wp-content/uploads/2024/03/TODERICI-O-ASIGURAREA_lucrari-conferinta-ed-mai-2023_final.pdf

15.CIOBÎCĂ, P.T. Transdisciplinary Projects: The Path to Success In: Conferința științifică internațională Învățare activă pentru dezvoltare durabilă. 15 noiembrie 2024, UPS, pp.45-<https://dir.upsc.md/handle/123456789/7052>

16.CIOBÎCĂ, P.T. Exploring the world of literary texts: a practical guide to visible learning In: Conferința Cercetare, inovare, dezvoltare, 19 aprilie 2024, Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă Chișinău. pp. 163-168 https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/222555

17.CIOBÎCĂ, P.T. Educația prin tehnologia vizibilă– priorități și limite. In: Simpozionul național 150 de ani de educație în Bucovina. Rădăuți, 2023. ISBN 978-973-0-39351-4, pp.46-50 https://www.cnhurmuzachi.ro/wpcontent/uploads/2023/11/Lucrurile_simpozionului_CNE_H_cu_ISBN.pdf#page=46

18. CIOBÎCĂ, P.T. Visible learning - teaching strategies for romanian language and literature. In: Conferința Internațională „Postmodern Education. Innovative Curriculum. Durable Development (PEICDD), 21-22 noiembrie 2025, Universitatea din Craiova. https://www.peicdd.net/files/ugd/40a406_863ea0c7d9f94130a3ee9983fbe6803d.pdf <https://www.scribd.com/document/968917337/Program-Conferin%C8%9B%C4%83-PEICDD-2025>

*** curs de formare autorizat de Ministerul Educației și Cercetării:**

CIOBÎCĂ, P.T. Integrarea tehnologiilor de învățare vizibilă în receptarea textului literar. In: Oferta cursuri de formare autorizat MEC prin Casa Corpului Didactic Suceava, 21.11.2025, Romania, pp. 222-225. https://www.ccd-suceava.ro/pdf/CCD%20SV%20OFERTA%20si%20NOTA%202025-2026%20FINALA_21.11.2025.pdf

*** ghid metodologic pentru profesori: CIOBÎCĂ, P. T., MARIN, M.** Abordarea textului literar prin tehnici de învățare vizibilă. Ghid metodologic pentru profesorii de Limba și literatura română. Suceava: Editura George Tofan, 2026, 144 p. ISBN 978-606-625-593-6 <https://www.teacherspayteachers.com/store/paula-tamara-ciobica>

ADNOTARE

Ciobîcă Paula Tamara, „Receptarea textelor literare de către liceeni în contextul tehnologiilor de învățare vizibilă”, Chișinău, 2026

Structura tezei include: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 164 de surse, adnotare (română, engleză), concepte-cheie în limbile română și engleză, lista abrevierilor, 149 pagini de text de bază, 55 de tabele, 21 figuri, 16 anexe.

Concepte-cheie: educația literar-artistică (ELA), receptarea textului literar, învățarea vizibilă (Visible Learning), tehnologii de învățare vizibilă (TIV), dimensiunile receptării textului literar, competențe de receptare a textelor literare (RTL).

Domeniul de studiu: Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ

Scopul cercetării constă în conceperea, fundamentarea teoretică și validarea experimentală a Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă, în vederea optimizării receptării textelor literare de către elevii de liceu.

Obiectivele cercetării: determinarea reperelor teoretice privind RTL, configurarea dimensiunilor RTL, analiza prevederilor curriculare și a recomandării TIV în procesul de RTL, elaborarea indicatorilor și a descriptorilor RTL de către liceeni prin TIV, validarea experimentală a Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezultă din elaborarea indicatorilor și a descriptorilor receptării textelor literare, adaptate specificului literaturii ca disciplină artistică, integrarea teoretică și metodologică a tehnologiilor de învățare vizibilă în procesul de receptare a textelor literare, corelarea analitică a prevederilor curriculare cu potențialul pedagogic al tehnologiilor de învățare vizibilă, proiectarea și validarea experimentală a Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare, care presupune producerea unor cunoștințe științifice privind teoria și metodologia educației literar-artistice pentru receptarea activă, reflexivă și conștientă a textelor literare de către liceeni prin explorarea unor tehnologii inovatoare.

Rezultatele științifice care au contribuit la rezolvarea problemei de cercetare au demonstrat că utilizarea tehnologiilor de învățare vizibilă facilitează implicarea activă a elevilor, crește motivația și favorizează dezvoltarea gândirii critice și analitice. Rezultatele experimentale au evidențiat că elevii antrenați în strategii de receptare activă și reflexivă demonstrează capacitatea de a formula opinii personale argumentate, de a interpreta creativ personajele și temele literare și de a integra experiența culturală în propria înțelegere a textului.

Semnificația teoretică a cercetării derivă din stabilirea fundamentelor teoretice privind receptarea textelor literare în contextul educației literar-artistice, descrierea unui cadru validat științific pentru dezvoltarea competențelor de receptare activă, critică și creativă a textelor literare, cu accent pe implicarea reflexivă a elevilor și pe monitorizarea progresului acestuia, interpretarea prevederilor curriculare și a modalităților de aplicare și utilizare a tehnologiilor de învățare vizibilă în procesul de receptare a textelor literare,

Valoarea praxiologică a cercetării este confirmată de elaborarea indicatorilor și a descriptorilor receptării textelor literare, crearea unor repere operaționale pentru integrarea învățării vizibile în cadrul orelor de literatură, oferind exemple concrete de activități și metode de evaluare formativă, aplicabile în practica didactică, elaborarea și validarea experimentală a *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*, oferind soluții didactice moderne fondate teoretic și validate experimental.

Implementarea rezultatelor cercetării științifice s-a realizat în cadrul unui experiment pedagogic desfășurat în perioada septembrie 2023 - mai 2025, la Colegiul „Andronic Motrescu” din Rădăuți, România, și la Liceul Teoretic „Pro Succes” din Chișinău, Republica Moldova. Prin constatarea situației la tema propusă, prin conceperea, experimentarea și validarea *Metodologiei de educație literar-artistică prin tehnologii de învățare vizibilă pentru receptarea textelor literare de către liceeni*, prin publicații științifice și participări cu comunicări la conferințe, prin cursuri de formare avizate și publicații în domeniu, am contribuit la schimbarea perspectivei asupra receptării literare, receptarea textului literar fiind analizat ca proces dinamic, observabil și măsurabil.

ANNOTATION

Ciobică Paula Tamara, “The Reception of Literary Texts by High School Students in the Context of Visible Learning Technologies”, Chişinău, 2026

The structure of the thesis includes: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 164 sources, annotation (Romanian, English), key concepts in Romanian and English, list of abbreviations, 149 pages of basic text, 55 tables, 21 figures, 16 annexes.

Key concepts: literary-artistic education (LAE), literary text reception, Visible Learning, Visible Learning technologies (VLT), dimensions of literary text reception, literary text reception competencies (LTR).

Field of study: School didactics by educational levels and subjects

Research aim: The aim of the research is to design, theoretically substantiate, and experimentally validate a methodology of literary-artistic education through Visible Learning technologies, in order to optimize the reception of literary texts by high school students.

Research objectives: determining the theoretical benchmarks regarding the reception of literary texts (RTL), establishing the configuration of stimulating factors of RTL within the literary-artistic education (ELA) process, analyzing curricular provisions and the recommendation of visible learning technologies (VLT) in the RTL process, designing indicators and descriptors of RTL for high school students through VLT, developing and experimentally validating the methodology of literary-artistic education based on the integration of visible learning technologies, in order to optimize high school students' reception of literary texts.

Scientific novelty and originality of the research result from the development of indicators and descriptors of literary text reception adapted to the specific nature of literature as an artistic discipline, the theoretical and methodological integration of Visible Learning technologies into the process of literary text reception, the analytical alignment of curricular provisions with the pedagogical potential of Visible Learning technologies, and the design and experimental validation of a methodology of literary-artistic education through Visible Learning technologies for literary text reception. The study generates new scientific knowledge regarding the theory and methodology of literary-artistic education for the active, reflective, and conscious reception of literary texts by high school students through the exploration of innovative technologies.

Scientific results contributing to the solution of the research problem demonstrate that the use of Visible Learning technologies facilitates students' active engagement, increases motivation, and supports the development of critical and analytical thinking. Experimental results show that students trained in active and reflective reception strategies are able to formulate well-argued personal opinions, creatively interpret literary characters and themes, and integrate cultural experience into their own understanding of the text.

The theoretical significance of the research derives from establishing the theoretical foundations of literary text reception within the context of literary-artistic education, the description of a scientifically validated framework for developing active, critical, and creative reception competencies, with an emphasis on students' reflective engagement and progress monitoring, as well as the interpretation of curricular provisions and ways of applying and using Visible Learning technologies in the process of literary text reception.

The praxiological value of the research is confirmed by the development of indicators and descriptors of literary text reception, the creation of operational benchmarks for integrating Visible Learning into literature classes, providing concrete examples of activities and formative assessment methods applicable in teaching practice, and the design and experimental validation of a methodology of literary-artistic education through Visible Learning technologies for literary text reception by high school students, offering theoretically grounded and experimentally validated modern teaching solutions.

The implementation of the research results was carried out within a pedagogical experiment conducted between September 2023 and May 2025 at “Andronic Motrescu” College in Rădăuți, Romania, and at “Pro Succes” Theoretical High School in Chişinău, Republic of Moldova. Through the diagnostic phase of the proposed topic, the design, experimentation, and validation of the methodology of literary-artistic education through Visible Learning technologies for literary text reception by high school students, as well as through scientific publications, conference presentations, accredited training courses, and field-specific publications, the research contributed to a shift in perspective on literary reception, conceptualizing literary text reception as a dynamic, observable, and measurable process.

CIOBÎCĂ PAULA TAMARA

**RECEPTAREA TEXTELOR LITERARE DE CĂTRE LICEENI ÎN CONTEXTUL
TEHNOLOGIILOR DE ÎNVĂȚARE VIZIBILĂ**

**532.02. DIDACTICA ȘCOLARĂ PE TREPTE ȘI DISCIPLINE DE ÎNVĂȚĂMÂNT
(LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ)**

**REZUMATUL
tezei de doctor în științe ale educației**

Chișinău, 2026

Aprobat spre tipar

Formatul hârtiei 60 x 84 1/16

Hârtie ofset.

Tiraj:

Coli de tipar:

Tipografia UPSC, str. I. Creangă, 1
Chișinău, MD-2069